

*Αξιοποίηση ιστορικών πηγών με ενδεικτική
διδασκτική προσέγγιση του Ψυχρού Πολέμου*

Παναγιώτης Γατσωτής, εκπ/κός, PhD στη Διδακτική της
Ιστορίας, ιδρυτικό μέλος του Ομίλου για την Ιστορική
Εκπαίδευση στην Ελλάδα

*Γιατί αυτό το θέμα; Γιατί το παρελθόν του Ψυχρού
Πολέμου είναι σήμερα σημαντικό;*

*Σημαντικότητα, σχετικότητα, επικαιρότητα –
επικαιροποίηση: από το παρόν στο παρελθόν*

«Εάν σε κάτι είναι χρήσιμη η αναφορά στον Ψυχρό Πόλεμο, δεν είναι για να αναζητήσουμε αναλογίες, αλλά για να κατανοήσουμε με ποιον τρόπο, μεταξύ και άλλων παραγόντων, οι κληρονομίες του Ψυχρού Πολέμου οδήγησαν στον σημερινό πόλεμο στην Ουκρανία».

Πολυμέρης Βόγλης, «[Οι κληρονομίες του Ψυχρού Πολέμου](#)»,
Εφημερίδα των Συντακτών, 17.3.2022

[Δηλώσεις Ρώσου ΥΠ.ΕΞ., Σ. Λαβρόφ, 3.3.22]

«Οι Αμερικανοί θέλουν να ελέγχουν την Ευρώπη, όπως ο Χίτλερ και ο Ναπολέων. [...] Διαπραγμάτευση [με τη Δύση] θα γίνει, αλλά σε ισότιμη βάση». Πηγή: voria.gr, [Το Έθνος](#) 3.3.22

[Το παρελθόν ως επιχείρημα στο δημόσιο λόγο. Ιστορικές συγκρίσεις. Διασταύρωση πηγών. Αίτιο & αιτιατό]

«Η λεγόμενη γραμμή άμυνας της Δύσης ερχόταν όλο και πιο κοντά στη Ρωσία και έχει φτάσει πλέον υπερβολικά κοντά. Οι στρατιωτικές ασκήσεις γίνονταν με προφανή στόχο τη Ρωσία. Εμείς δεν μπορούμε να ανεχθούμε αυτή την κατάσταση, ούτε την ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια ενός αντι-ρωσικού κράτους στην Ουκρανία, όπως άρχισε επί [...] Ποροσένκο και συνεχίζεται επί Ζελένσκι». Πηγή: thepressroom, [Καθημερινή Κύπρου](#) 3.3.22

Σύγκριση (τώρα και τότε): συνέχειες..

Προσανατολισμός στο χρόνο – ιστορική συνείδηση

[Οι θέσεις του Σοβιετικού ηγέτη Στάλιν]

«Κατά τη διάρκεια της γερμανικής εισβολής και κατοχής, η Σοβιετική Ένωση είχε 20 εκατομμύρια περίπου απώλειες σε ανθρώπινες ζωές. [...] Μπορεί κάποιος να προσπαθούν να ρίξουν στη λήθη αυτές τις θυσίες των Σοβιετικών, που συνέβαλαν στην απελευθέρωση της Ευρώπης από τον χιτλερικό ζυγό. Αλλά η Σοβιετική Ένωση δεν μπορεί να τις ξεχάσει. Επομένως, πώς μπορεί να εκπλήσσει κάποιος, επειδή η Σοβιετική Ένωση, μεριμνώντας για τη μελλοντική της ασφάλεια, προσπαθεί ώστε αυτές οι χώρες να έχουν κυβερνήσεις φιλικές προς τη Σοβιετική Ένωση;»

Αποσπάσματα συνέντευξης του Στάλιν στην εφημερίδα *Πράβντα*, 14 Μαρτίου 1946. Πηγή: *Η Μεγάλη Ιστορία του 20ού αιώνα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2002, τόμ. 5, σ. 14. Παράθεμα στο Λούβη – Ξιφαράς (2021), *..Ιστορία Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: Διόφαντος, σ. 138.

Από την πρωτογενή στη δευτερογενή πηγή

[Η Ανατολική Ευρώπη μετά τον Β΄ Π.Π.]

«Στην Ανατολική Ευρώπη, που είχε καταληφθεί από τον Ερυθρό Στρατό, οι Σοβιετικοί εγκατέστησαν φιλικά προς αυτούς πολιτεύματα μέχρι το 1947. Οι Σοβιετικοί θεωρούσαν ότι ο έλεγχος της περιοχής αυτής, από όπου είχε εξαπολυθεί η γερμανική επίθεση το 1941, ήταν απαραίτητος για την ασφάλεια της χώρας τους».

Πηγή: Ι. Κολιόπουλος κ.ά. (έκδοση 2021). ..*Ιστορία Γ΄ ΓΕ.Λ.*
Αθήνα: Διόφαντος, σ. 143

Η «μεγάλη εικόνα»

Αλλαγή και συνέχεια στο χρόνο και στο χώρο: Η προσέγγιση της ιστορικής γεωγραφίας

2020

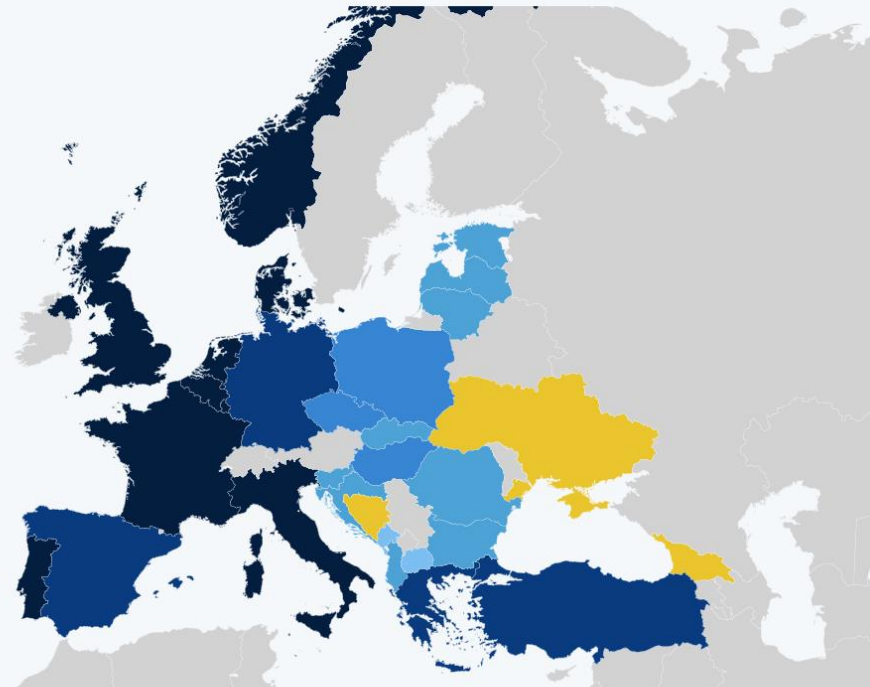

- 1949 (ίδρυση): ΗΠΑ, Βέλγιο, Καναδάς, Δανία, Γαλλία, Ισλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο (Βρετανία)
- 1952: Ελλάδα, Τουρκία.
- 1955: Δυτική Γερμανία
- 1982: Ισπανία
- 1999: Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία
- 2004: Βουλγαρία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία
- 2009: Αλβανία, Κροατία
- 2017: Μαυροβούνιο

How NATO Expanded Eastwards

European countries by year they joined NATO

- 1949
- 1952-1982
- 1999
- 2004-2009
- 2017-2020
- Current aspirations to join

Map excludes NATO members the United States and Canada

Source: Nato

[Ανάρτηση](#)
25.1.2022

statista

Διερεύνηση της άλλης πλευράς..

*Οπτικές, πολυπρισματικότητα: Για μία δημοκρατική
ιστορική εκπαίδευση..*

Διάρθρωση Ευρώπης 1950.
 Λούβη & Ξιφαράς., *Ιστορία*
 Γ' Γ/σίου, 137

Οπτικοποίηση

Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης 1991. [Wikimedia](#): 1) Αρμενία. 2) Αζερμπαϊτζάν. 3) Λευκορωσία. 4) Εσθονία. 5) Γεωργία. 6) Καζακστάν. 7) Κιργιζία. 8) Λετονία. 9) Λιθουανία. 10) Μολδαβία. 11) Ρωσία. 12) Τατζικιστάν. 13) Τουρκμενιστάν. 14) Ουκρανία. 15) Ουζμπεκιστάν

Επικαιροποίηση: από το παρόν στο παρελθόν

«Πυρηνική τρομοκρατία»?

1. Το πυρηνικό εργοστάσιο στη Ζαπορίζια χτυπήθηκε από πυρά στρατευμάτων της Ρωσίας με την Ουκρανία να κάνει λόγο για «πυρηνική τρομοκρατία». [Καθημερινή 4.3.22](#)
2. Νύχτα χάους στην Ουκρανία και τρόμου για ολόκληρη την Ευρώπη με το πυρηνικό εργοστάσιο να έχει χτυπηθεί από τους Ρώσους και ένα τμήμα του να έχει τυλιχτεί στις φλόγες. [Τα Νέα 4.3.22](#)
3. Θρίλερ με τον βομβαρδισμό στο εργοστάσιο στη Ζαπορίζια - Κατηγορίες Ζελένσκι για «πυρηνική τρομοκρατία». [Το Έθνος 4.3.22](#)
4. Ο φόβος και η ανησυχία για ένα πυρηνικό ατύχημα έχει οδηγήσει πολίτες να προμηθευτούν χάπια ιωδίου. Εκτός από την αύξηση στις πωλήσεις των συγκεκριμένων χαπιών σε Βουλγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Βέλγιο, Γαλλία, Σλοβακία και Ολλανδία, αύξηση παρουσιάζεται και στην Ελλάδα. [in.gr 5.3.22](#)
5. Γαλλία: Εστειλε «2,5 εκατομμύρια δόσεις ιωδίου» στην Ουκρανία – Οι φόβοι πυρηνικού δυστυχήματος [in.gr 6.3.22](#)

Τότε, όπως και τώρα;

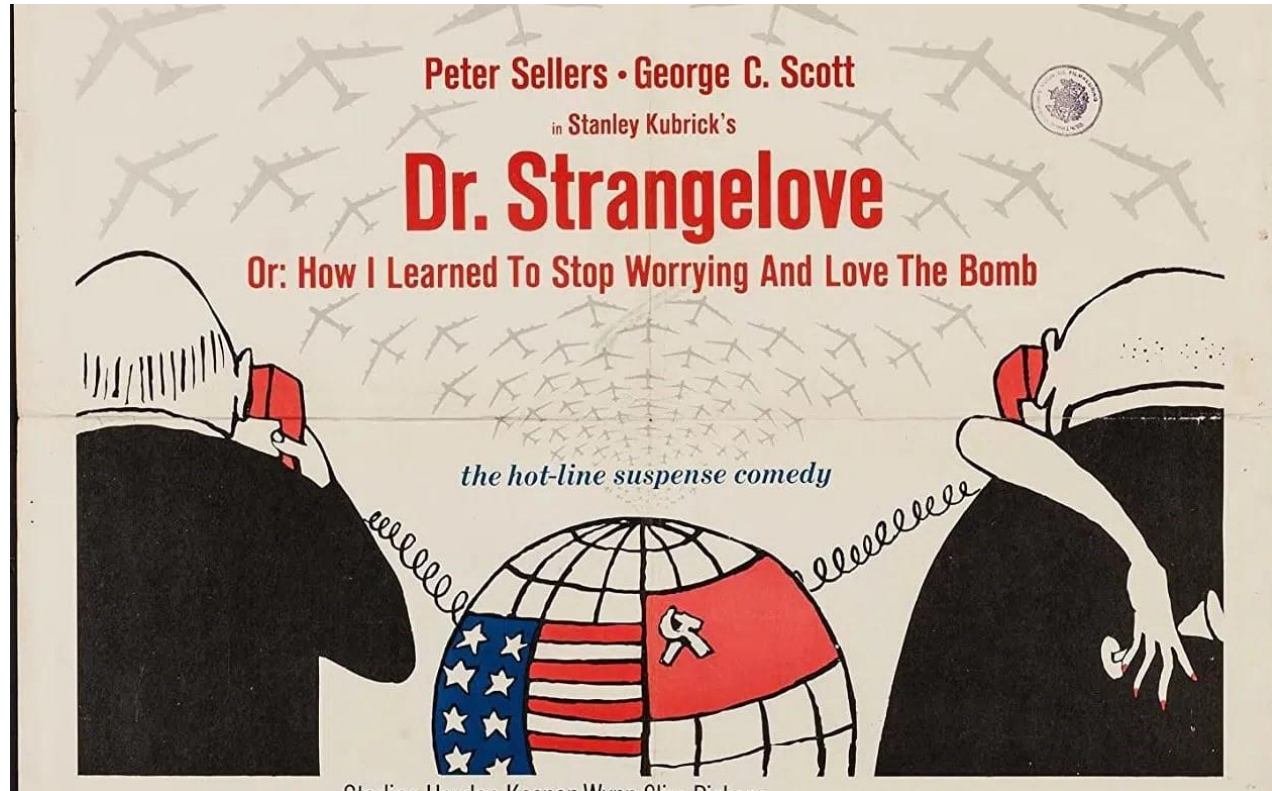
Προσανατολισμός – ιστορική συνείδηση

«Ισορροπία του τρόμου»

«[...] οι δύο υπερδυνάμεις [ΗΠΑ & ΕΣΣΔ] διέθεταν μεγάλα πυρηνικά οπλοστάσια. Σύντομα διαμορφώθηκε η λεγόμενη ισορροπία του τρόμου, δηλαδή μια κατάσταση στην οποία κάθε υπερδύναμη απειλούσε την άλλη με πυρηνική καταστροφή».
Κολιόπουλος κ.ά.... *Ιστορία Γ' ΓΕΛ*, 141

Αμερικανικό πολεμικό πλοίο ελέγχει σοβιετικό φορτηγό πλοίο κατά τη διάρκεια της κουβανικής «κρίσης των πυραύλων» το 1962. Πηγή: Λούβη – Ξιφαράς..., ...*Ιστορία Γ' ΓΕΛ*, 142

“Dr. Strangelove” / «S.O.S. Πεντάγωνο καλεί Μόσχα»
(1964): Πολιτική σάτιρα στον κινηματογράφο. Χ.
Νικολαΐδης. [OffLinePost](#) 2.3.22

Πολυτροπικότητα, Δημόσια Ιστορία,
κινηματογράφος – τέχνη, συναισθήματα..

«Δόκτορ Ζιβάνγκο» - Το λογοτεχνικό έργο που έγινε το μυστικό όπλο της CIA στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου

Το 1958 ο Μπόρις Πάστερνακ κέρδισε το Νόμπελ Λογοτεχνίας, αλλά δεν του επέτρεψαν να το παραλάβει. Δυο χρόνια αργότερα πέθανε. Το 1965, στο μεταξύ, η κινηματογραφική μεταφορά του βιβλίου με πρωταγωνιστές τον Ομάρ Σαρίφ και τη Τζούλι Κρίστι έσπαγε τα ταμεία. Όσο για το «Δόκτορ Ζιβάνγκο», κυκλοφόρησε νόμιμα για πρώτη φορά στην ΕΣΣΔ το 1988, στα χρόνια της περεστρόικα του Γκορμπατσόφ. Μόλις τρία χρόνια προτού η Σοβιετική Ένωση διαλυθεί.

Πηγή: www.iefimerida.gr, 24.6.2014

Ηθικές διαστάσεις της Ιστορίας..

Μπόρις Πάστερνακ
1890-1960

*Μία διδακτική προσέγγιση του επίκαιρου.. και
πολύπλευρου Ψυχρού Πολέμου μέσα από την
αξιοποίηση:*

- 1) Ποικίλων ιστορικών «πηγών»..
- 2) Δευτερογενών ιστορικών εννοιών: σημαντικότητα, αίτιο-αιτιατό, αλλαγή-συνέχεια, οπτικές, ηθικές διαστάσεις..
- 3) Διερευνητικών ερωτημάτων: Τι ήταν ο Ψυχρός Πόλεμος – όψεις; Πώς συνδέεται με τρέχουσες εξελίξεις – Ουκρανικό;
- 4) Προσεγγίσεων & μεθόδων βασισμένων σε: Συγκρίσεις-«επικαιροποίηση», διασταύρωση πηγών – τεκμηρίωση, πολυπρισματικό-πολυτροπικό υλικό.

Καταληκτικά:

Η διδακτική αξιοποίηση ιστορικών πηγών δεν είναι μία «δεξιότητα» αποκομμένη από το πλέγμα των διαδικασιών ανάπτυξης ιστορικής σκέψης και συνείδησης, αλλά, «ικανότητα» που εντάσσεται οργανικά στη συστηματική προσπάθεια ανάπτυξής τους και προϋποθέτει αποφάσεις και επιλογές.

«Διαδικασίες»: Ερευνητικά ερωτήματα, εννοιολογική μάθηση (πρωτογενής & δευτερογενής)..